

حادثه فیضیه در نوروز ۱۳۴۲ خورشیدی

مرحوم آیت الله سید عبد الرسول شریعتمداری جهرمی
به کوشش: سید حسن فاطمی (موحد)^۱

رژیم شاهنشاهی اصول شش‌گانه‌ای را جهت اصلاحات اقتصادی و اجتماعی در تاریخ ۶ بهمن ۱۳۴۱ با رأی‌گیری از مردم به تصویب رساند و آن را «انقلاب سفید» نامید. روحانیون که محتوای این اصول را مغایر با احکام اسلامی و رفراندوم را ساختگی می‌دانستند، به شدت با آن مخالفت کردند. امام خمینی نوروز ۱۳۴۲ خورشیدی را به دلیل در نظر نگرفتن احکام اسلامی از سوی رژیم، عزای عمومی اعلام کرد.

در نوروز ۱۳۴۲ در حالی که طلاب و مردم در مدرسه فیضیه مشغول عزاداری در سال‌روز شهادت امام صادق علیه السلام بودند، عمال رژیم با یورش به عزاداران، آنها را مورد ضرب و جرح قرار دادند و به مدرسه و اموال طلاب نیز آسیب زدند. جرقه انقلاب اسلامی در این روز زده شد و نقطه عطفی در تاریخ ایران گشت.

مرحوم آیت الله سید عبد الرسول شریعتمداری جهرمی (۱۳۰۸ - ۱۳۹۰ ش) از دانش‌آموختگان حوزه‌های علمیه جهرم، شیراز، قم و نجف اشرف بود. او از شاگردان حضرات آیت الله بروجردی، امام خمینی، علامه طباطبایی، آیت الله محقق داماد، شهید مطهری، شهید صدوقی، آیت الله گلپایگانی و برخی دیگر از بزرگان حوزه بود.

آیت الله شریعتمداری حدود سال ۱۳۷۸ ش دفتر خود را در اختیارم قرار داد تا با تصویربرداری از نوشته‌های ایشان، آن در جای مناسب چاپ کنم. دو نوشته ایشان با عنوان‌های «القضاء» و «الصلاة فی اللباس المشکوک» که هر دو تقریرات درس آیت الله العظمی آقا حسین بروجردی است، پیش از این به چاپ رسید.^۲

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد الهیات و معارف اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی اراک.

۲. ن. کذ شکوه فقاقت، یادنامه مرحوم آیت الله حاج آقا حسین بروجردی، تهیه و نشر: قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۹ ش، ص ۵۹ - ۱۲۵.

یادداشت ایشان در مورد حادثه فیضیه را در اینجا تقدیم می‌دارم. آن مرحوم از حاضران در مدرسه در روز حادثه بوده و چند روز بعد، این مطلب را نوشته است.

بسمه تعالی و له الحمد علی کلّ حال

و ممّا یزیل القلب عن مستقرّه و یترک زید الغیظ للحشر واریا

ما حدث فی هذا العصر سنة ۱۳۸۲ فی المملکة الملوکیة الایرانیة حیما كانت الدولة الحاکمة ترید اجراء بعض القوانين الفاسدة و الاحکام الکاسدة التي دعت اليها اتباع الشهوات و اتباع اوامر الدول الکافرة من اليهود و النصارى الذین امر الله تعالی بالاجتناب عن موالاتهم و موذبتهم و اتباع احکامهم.

فمن تلك القوانين الفاسدة التي وضعتها الدولة قانون التسوية فی الانتخاب للمجالس الدستورية بین الرجال و النساء و بین المسلم و الکافر و التسوية فی مراسم الحلف بین الحلف بالقرآن الکریم و سائر الكتب التي یسمونها بالكتب السماوية و منها تحديد الملكية و تقسیم الاملاک بین الرعايا و غیر ذلك ممّا كان مخالفاً للقرآن الکریم و الشریعة القیمة و المذهب الحقّ (الجعفری) الذی جعلته نهضة المشروطة مذهباً رسمياً و اساساً لكلّ قانون تجعلها الدولة و تجریها فی المملکة.

و بالطبع انّ هذا ممّا لا یرضاه الایرانی المسلم الغیور و یدافعه بكلّ قواه خاصة علمائهم و زعمائهم فی أمور الدین الذین لهم الجِدّة و الاجتهاد فی حفظ احکام الله تعالی و حلاله و حرامه سیما و أنّهم قد علموا علم البیقین أنّه یتبع اجراء هذه القوانين سائر القوانين التي تدعو الی الشرک و هدم ظواهر الاسلام و هتک نوامیس المسلمین کالسفور الاجباری و تسوية الرجال و النساء فی امر الارث و الطلاق و التشریک بینهم فی النظام الجندی و غیر ذلك ممّا كان معمولاً فی الدول النصرانیة (اوربا و امریکا).

و معلوم أنّه لم یکن فی اجراء هذه القوانين شیء من المصالح السیاسیة و الاجتماعیة بل لا ینفجر منها الاّ الفجور و النفاق و لا ینبثق الاّ فروع الغیّ و الشقاق كما یشاهد ذلك بالعیان فی تلك الدول.

و من الغریب أنّهم كانوا یسمون ذلك باسم الاصلاح و الرقاء و تسوية الملل فی الحرّیة و المدنیة معرضین عن قوله تعالی:

وَ اِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِی الْاَرْضِ قَالُوا اِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ.

اَلَا اِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَ لٰكِنْ لَا یَشْعُرُونَ.^۳

۳. البقرة، ۱۱ - ۱۲.

و قوله تعالى:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَىٰ
مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ. وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ
فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ.^٤

فاتفقت كلمة العلماء على الاعتراض و حمل الدولة على نبذ ما وضعته في امر الانتخاب محتجين في ذلك بفنون الاحتجاج، ناصحين بانواع النصيحة و ممّا احتجوا به انّ شرط الذكورة و الاسلام قد ذكرا صريحاً في القانون الاساسى الذى لا يجوز تغييره عمّا هو عليه و قد ظاهرهم على هذا الامر سائر المسلمين و سوادهم في شتى البلاد فسئلوا الدولة بالبرقيات المتوالية و المكاتبات المتتابعة انّ تتبّع حكم العلماء و تلغى الاحكام الباطلة و اعلموا للعلماء انهم يوازرونهم فيما يأمرون الى ان الجئت الدولة الى ابطال ما وضعته و اعلمته للناس و العلماء.

فظهرت مبادئ الفتح و رجع الناس فرحين مطمئنين؛ لكن مع كل الاسف لم يمض اّ قليلاً من الزمان حتّى بدا للدولة تجديد ما اسسته و احياء ما ابطلته بصورة أخرى لا يقدر على المعارضة و الدفاع. فاعلم الملك الايرانى (الشاه) فى الاذاعة و الجرائد الرسمية انه يريد من الشعب موافقته فيما ابداه من الامور الستة التى منها تصليح قوانين الانتخاب لمجلس النواب و تحديد الملكية فى المصانع. و الشعب الايرانى هم الذين لم يرضوا بتغيير احكام الدين و خالفوا فى اشدّ الخلاف فى المرّة الاولى و اعلموا مخالفتهم لكلّ احد من العلماء و الدولة لكن فى هذه المرّة لم يكن لهم قوّة فى اظهار المخالفة، اذ قد حبست الجرائد عن نشر آرائهم و المطابع عن اخراج ما يريدون؛ بل كانت الجرائد لا تنشر عنهم كذباً اّ اظهار الوفاق و حملتهم الدولة على السكوت بالقهر و الغلبة و حملت جماعة السفهاء و النساء الغير المكتثرات على اعطاء الرأى الموافق و الطعن على جماعة العلماء و حكمهم.

و مع هذا الوصف قامت العلماء العظام ثانياً من حوزة النجف و قم بالنصيحة و الاحتجاج و اندروا الملك عواقب هذا الامر المشوم؛ و لكن لا تغنى الآيات و النذر عن قوم لا يؤمنون. فخرجوا بالتزوير و الكذب ما ارادوه بصورة القانون و منعوا الخطباء و علماء البلاد عن افهام الناس بل منعوا النافذين منهم فى شهر رمضان عن العمل بوظائف الشهر من الخروج الى المساجد و تبليغ الدين على المنابر و ربما يجسسون المخالفين. و طبعاً ان ذلك لا يزيد الناس المؤمنين اّ تنفراً عن الملك و اعوانه سيّما و انهم لم يقتنعوا على ذلك فقط بل ربما يطعنون على العلماء بالرجعيّة و الجمود و يبتهونهم بحجر الناس عن الحرّيّة و الصلاح؛ و لم يكن ذلك اّ لاجل ان العلماء لا يريدون اّ المحافظة على حدود

٤. البقرة، ٢٠٤ - ٢٠٥.

الله و احکامه صارخین ان احکام الله لا یتغیّر علی حسب اوضاع العصر فلا یصیر الحرام حلالاً و لا الحلال حراماً الی یوم القيامة. لکن لم یتمکنّ لهم معارضة هذا الوضع الحادث و تنبيه الناس الاً قليلاً ممّا تقتضيه الحال عند ما سحت الفرصة.

غير انّ تلك المعارضات اورثت فی صدور المعاندين ضغائن و احقاداً ینتظرون الفرصة فی انفاذها عليهم بما تمکنّ لهم من قول او فعل الی ان كان فی یوم الخامس و العشرين من شوال و قد اقيمت محافل العزاء لذكری وفات الامام الصادق عليه السلام فهیباً و جماعة من الرجالة الذين تسمّوا بحراسة الملك فانفوذهم الی بلدة قم الطیبة و امدهم بالشرط الرسميّة و كانت هذه الجماعة یحضرون مجالس العزاء لدائرة الفتنة و بث الفساد لیتهیأ لهم تنفيذ ما یريدون.

لکن لم یوقّق لهم ذلك الاً فی عصر ذلك الیوم فی الجامع العلمیّ الدینیّ المسمیّ بالمدرسة الفيضیّة و قد كانت برحبها غاصّة بالحاشدين من طلبّ العلم و غیرهم و فیهم كثير من المسافرين الذي وفدوا الی قم للزيارة لمناسبة یوم الوفات و یوم الجمعة و یوم النیروز.

فعندما اختتمت حفلة العزاء بذكر موقف الامام عليه السلام فی سبیل الاصلاح و مجاهداته فی بث العلم و الاخلاق بین المسلمین و ذکر ما ورد علیه من المصائب الجلیلة من سلاطین عصره، قامت الجماعة الرجالة بالهتاف الباطل ثم اشتغلوا بشتم العلماء و ضرب المتعلّمين و ایدائهم بنهب الاموال و تخريب الحجرات و احراق الالبسة و تمزيق القرآن الکریم و هتك شعائر الاسلام بل كانوا لا یقتصرون علی ایذاء أهل العلم فقط فاتخنوا غیرهم من المؤمنین الصالحین الذين لا ذنب لهم الاً الاحتفال بامر الدين. فقد اصیب فی ذلك الیوم جماعة كثيرة بالاسر و الجراح و كسر الرؤوس و سائر الآلام التي لا یعلمها الاً الله تعالی و قُتل منهم جماعة لکن الی الآن ما احصى عددهم.

ثم انی ذهبت یوماً الی المدرسة فرأيتها المعطّلة مكسورة الابواب خالية من الاهل و السكان مقفرة من مدرسة العلم و اقامة الجماعة و الصلوات و كانت آثار الظلم فیها بادية و دماء المظلومین باقية فوجدتها كما قال الشاعر الخزاعي عند الامام الرضا عليه السلام:

ذکرت محلّ الربع من عرفات و اجریت دمع العین بالعبرات
و فل عری صبری و هاجت صابتی رسوم ديار اقفرت و عرات
مدارس آیات خلت من تلاوة و منزل وحی مقفر العرصات
ديار عفاها جور کل منابذ و لم تعف بالایام و السنوات

الی آخر الابيات.

۵. در دست‌نویس اینگونه آمده، ولی تسمّون درست است.

وامت صوم صوم كيت الله برينه الزول برهه اول در مورد دعا للعلف هوسر منصفه در سال ۱۳۴۳

اقول دلتیخ فی من مع کون ذلک فی بعض الدوله مع کون ذلک براد من المله ایسه المله کون کون
یا ذرا سفاهه ایله ورد فی العرون فی احوال الرضا علیهم السلام من المصلحین المکملین کلمه کلا کلا و کلمه انما است
من الزوال سفه و اذ انما سفیه که فی من و کلمه ان من قورنایه است علی قدر قوت فی وقت و قرب من فی
سعدت فی و لکن کما علی حال

و ما یزید یطلب من ستمه و یرکب فی بعض الدوله و اذ ما حدث فی هذا العصر فی المله الحکویه العربیه
حکما کما استلوه لدره ایچ بعض القوانین المفسده و الاصله المفسده الی دعوت الیه اتبع جهوات و
اتبع او المراد اولی المطا فزی من اليهود و انصار الذین ارادوا فیها مقاصب من موالدهم و مودته و اتبع
الاصول من تلك القوانین المفسده الی وضعها الدوله قانون السویه فی الانتخاب لیس الیستوره من
الاصول و یسب و یرین المسلم و الکافر و یسویه فی مرام کلمه من کلمه بالقرآن کریم و کلمه و کلمه
اللی سونیا بالکتاب السماویة و منها تحدید مطیع الکلیه و تحسیم الاملاک من الرضا و کلمه و کلمه
مخالفة لقوان الکرم و الشریعة العتیه و الایسلیحی (الکهنزی) الی صیغه نهضه شرطه مذمبا و
و اساس الکلی قانون کلمه الدوله و کلمه فی المله و بالطمع ان هذا ما لارضا و الی ان المسلم یفوز
و یرافعه کل قواه خاصه علمائهم و رجالهم فی امور الدوله الذین لم یلزموا الاجتهاد فی حفظ حکم الله
تعالی و حلاله و حرامها و یاتون قد علموا علی امتین ان یرتفع اجراء هذه القوانین من القوانین الی
اللی مرکز و هم نظایر الاسلام و انک ترا من المسلمین کما کلمه الایسلیحی و سوره الزوال
و انما فی المراد و یطعن فی التفریک بینهم فی النظمه ایچدی و غیر ذلک ما کان یفوز فی
الدول العتیه (اوربا و کلمه) و معلوم ان کم من فی اجراء هذه القوانین من من المصلحین
و الی جماعه الی یسویونها بالقرآن و الفریق و لا یسویها الا فی ذلک و انما یسویها کما یسویها ذلک
البیان فی ملک الدول و من الغریب انهم کانوا یسویون ذلک باسم المصلح و انما و سوره

المحل فی الحکومه العتیه معروضین عن قولهم ان ذلک لیس لهم لایسودوا فی الارض قالوا انما نحن مصممون
الایام هم المصلحون و لکن لا یسودون و قوله تعالی و من یحیک قوله فی الحکومه الدنیا و شهده ال
ما فی طیه و اموالها و خصام و اذا نزلت من فی الارض لیس فیها و یحیک و یسود و یسود الیه
یکتب الفساده فالتفت کلمه العلاء علی الاعراض و جعل الدوله علی لیدها و وضعته فی امر الانتخاب
مصلحین معینین فی ذلک یفوزون الاصلحین باو معینین باو معینین و مما احتجوا به ان شرط الذکره
و الاسلام قد ذکرنا صریحاً فی القوانین الایسلیحی الی لایسویها لیسوا لیسوا و قد ظاهراً
على هذا الامر من المسلمین و کما دیم فی شیئ البلاد فتلوا الدوله بالبرقیات الموالیه و
الکتابت التبعه ان شیخ حکم العلماء و تلقی الاعکام ابطله و اعلموا للعلماء و انهم یاتون
فیما یاتون الی ان کلمت الدوله الی ابطالها و وضعته و اعلمه للناس و العلم و فطرت
مبادئ الفتح و رجوع الناس فحین شرطین کلمه مع کل الاصلح لیمین الی اقل من الزوال
حسب بدال الدوله تحدیدها باسمه و احوالها ما یطبعه بصوره اخرى لا یقدر علی المعارضه و العلم
فالم الکلیه الی (الک) فی الذاعه و اجراءه (الک) الی اسمیه المنبرین بسبع مواقتة فیها
اجراءه من القوانین الی منها مطیع علی المجلس النواب و تحدید الکلیه فی
و الشعب الی انهم الی من لم یرضوا بتغیر حکم الدین و مخالفتها بشد الخلاف فی
المره الاول و اعلموا من لغتهم مطیع لکل احد من العلماء و الدوله لکن فی هذه المره لم یکن
لهم قوة فی اقلها و الخالفه اذ قد ثبت اجراءه من نشره انهم و مطیع عن خارج ما یریدون
بل کما کان اجراءه لا تنه عنهم کما بالاعمالها و الفریق و علمته الدوله مطیع سکرت بالقرآن الیه
و جعلت جماعه اسفوا و انما الغیر الکثرات علی عطا و الی الحرف و اطعن علی

دانش با آموخته های قرآن و حدیث سال ششم، شماره بیست و چهار، بهار ۱۴۰۳

